

ז'יטומיר

(Zhitomir). עיר מחוז באוקראינה. מהערים העתיקות ברוסיה. במאה ה-19 היה בה בית-מדרש ממשלתי לרבנים ובית-דפוס עברי נודע. ערב מלחמת-העולם השנייה התגוררו בז' יותר מ-30,000 יהודים, מכלל 95,090 התושבים (מיפקד 1939). עד לכיבוש העיר בידי הגרמנים, ב-9 ביולי 1941, נמלטו רוב היהודים לפני-בריית-המועצות, והנאצים מצאו בה כ-10,000 יהודים.

בחודשים יולי ואוגוסט 1941 נרצחו בקבוצות ובתואנות שונות קרוב ל-5,000 יהודים. הנותרים, כ-5,000 במספר, רוכזו בגטו שהוקם ליד כיכר השוק. ב-18 בספטמבר 1941 נתקיימה ישיבה בהשתתפות נציג איינזצקומנדו 4a (איינזצגרופה C), נציג הממשל הצבאי והעירייה. בישיבה סוכם: 'את יהודי ז' יש לחסל רדיקלית וסופית'. למחרת, 19 בספטמבר לפנות בוקר, הוקף הגטו בשוטרים גרמנים ואוקראינים, יהודים הובלו לבורות שהוכנו מראש בקילומטר העשרים בכביש לנובוגרוד-והלינסקי (Novograd-Volynski), נרצחו שם ונקברו בשישה קברי המונים.

ב-31 בדצמבר 1943 שוחררה ז'. הוועדה המקומית לחקר פשעי הנאצים פתחה את קברי ההמונים וקבעה שמספר הקורבנות הוא 9,263 נפש.